

Una denúncia a l'estament historiogràfic espanyol, i als poders que el legitimen

Autor: Andreu Marfull

Data de publicació: 18-01-2026

La confiscació a la noblesa catalana, al segle XVIII, i la creació de la Biblioteca Nacional de España, el 1712.

Una mica d'història, sobre l'origen de la Biblioteca Nacional de España, en endavant BNE:

El 2012 es celebrà el tri centenari de la seva fundació, el 1712, i es feren grans actes. Aquest vídeo en dona testimoni:

Com es pot observar, en cap moment s'obrí un debat sobre el seu origen: l'espoli dels nobles de la Corona d'Aragó que donaren suport a l'Arxiduc Carles d'Àustria, enfront les pretensions al tron de Felip de Borbó, el Duc d'Anjou. Res d'això, al seu lloc es convocà a tota la Hispanitat, castellana. De fet, la BNE no se n'amaga. La web oficial ho descriu així:

1700. Felipe V, el primer rey español de la dinastía de los Borbones, ocupa el trono.

1701 – 1714. Guerra de Sucesión. Una alianza internacional en torno al Archiduque Carlos de Austria y la oposición de los súbditos de la antigua Corona de Aragón provocan un largo enfrentamiento bélico.

1711. Felipe V aprueba el proyecto de creación de la Biblioteca Real el 29 de diciembre de 1711. El objetivo era fomentar el estudio en sus súbditos y reunir las bibliotecas de los nobles emigrados que luchaban en la guerra en

apoyo de Carlos de Austria.

1712. La Biblioteca Real abre sus puertas el 1 de marzo de 1712 en el pasadizo que unía el Real Alcázar con el Monasterio de la Encarnación.

Cronología | Biblioteca Nacional de España (bne.es)

Resulta, doncs, que la BNE es crea en motiu de la confiscació de la noblesa vençuda, bàsicament catalana, valenciana i mallorquina. Però, si ens fixem en els detalls, no se li diu “confiscació”, se li diu “fomentar el estudio en sus súbditos y reunir las bibliotecas de los nobles emigrados que luchaban en la guerra en apoyo de Carlos de Austria”. Vaja, que l'espòli és pel foment de la cultura (ironia). Ampliant la cerca, al Wikipedia castellà s'és una mica més eloqüent, i s'hi diu “Los primeros ejemplares que se incorporaron a la colección fueron confiscados a los austracistas, que perdieron la Guerra de Sucesión, como el arzobispo de Valencia Antoni Folch de Cardona, ? el marqués de Mondéjar y el duque de Uceda”. Però no entra ens els detalls. També s'hi ressalta que Felip de Borbó hi porta la seva col·lecció de França i com, amb el temps, altres nobles hi porten els seus fons.

I, això, com a catalans, com ens ho hem de prendre? O millor dit, què representa per als catalans aquest material? Potser hi ha qui ho troba normal, però no ho és. Per què? Doncs perquè existeix un buit informatiu, i això és greu. Fets a tenir ben presents, que actualment no són de domini públic:

Quins foren els nobles espoliats? Algú ho sap?

Quins foren els llibres espoliats? Algú els ha pogut estudiar?

S'espoliaren llibres catalans? De què tractaven?

Apart de llibres, s'espoliaren manuscrits inèdits, mapes i documents variats?

¿Quants llibres, manuscrits, mapes i documents es van destruir, en plena repressió bèl·lica, en ple absolutisme monàrquic i en plena activitat de la Santa Inquisició espanyola? Algú ho ha investigat?

I encara diria més,

¿Té sentit que es destruïssin documents, i que això tingui a veure amb la clausura de l'Arxiu Reial de Barcelona (que ara es coneix com l'Arxiu de la Corona d'Aragó), durant més d'un segle (fins la trentena del segle XIX), a pany i clau, i que la Santa Inquisició custodià? Més o menys com el que ha passat amb la biblioteca de Cristòfor Colom, i amb la ingent quantitat de biblioteques saquejades, incendiades i llastimosament destruïdes al llarg dels segles XVIII, XIX i XX.

I, feta aquesta pregunta pertinent,

Per què es tanca l'arxiu de tota una corona durant més d'un segle? Resposta: per controlar el relat històric del poder guanyador. La millor manera de fer-ho és tenint el control absolut dels documents oficials que en són testimoni, per eliminar allò que molesta, i, si cal, substituir-ho per documents manipulats. És obvi que és plausible. Però des del zel castellà i Borbó, probablement religiós (inquisitorial) s'han encarregat d'esborrar-ne el rastre.

I, finalment, fetes aquestes reflexions, una darrera. El que és més inquietant,

¿Com és que cap historiador, o persona de renom que estimi la història dels catalans, i la història en general, ha fet aquestes preguntes a la institució, al govern espanyol o al rei d'Espanya? Resposta: (pensa-hi).

Potser té a veure amb la destrucció del rastre de l'escola cartogràfica catalana, també dita mallorquina. Actualment no es disposa d'informació genuïna i es creu, es diu, oficialment, que els cartògrafs catalans no cartografiaven, sinó que copiaven els mapes i els hi posaven floritures i informació que els hi donaven els navegants. Veure el llibre “Cartografia mallorquina” de n'Agustín Hernando, Gabriel Llompart, Joan M. Palou, Olga López, Antoni Ginart, Climent Picornell, Jan M. Seguí, Monique Pelletier y Sandra Sider, publicat per la Diputació de Barcelona el 1995. És el llibre de referència que, a més, s'esforça en deixar clar que ni hi va haver escola cartogràfica com a tal ni té res a veure amb les escoles posteriors portuguesa i castellana.

Potser té a veure amb el fet que als segles XVI, XVII i principis del XVIII les drassanes més actives i imponents de la monarquia hispànica eren les de Barcelona. Veure aquest article: Una altra història de les Drassanes de Barcelona – Institut Nova Història (inh.cat). Publicacions on en parlen: “Drassanes Reials de Barcelona, un edifici medieval i modern. Desenvolupament i resultats d'un projecte de recerca arqueològic i històric», publicat a Pedralbes, 38, p. 115-137, de n'Enric Garcia Domingo i l'Inma González Sánchez (2018); “Las Reales Atarazanas de Barcelona en la Edad Moderna. La gran fábrica de galeras de la Monarquía Hispánica (siglos XVI-XVII)”, a càrrec del Museu Marítim de Barcelona, d'en Jorge Aguilera López i n'Aldredo Chamorro Esteban (2022; i, amb una altra perspectiva històrica, ara superada, el llibre “Port de Barcelona, un passat, un futur”, publicat per Lunwerg Editores, de Joan Alemany i Llovera (2002).

Potser té a veure amb tots els mapes recopilats per n'Enric Guilot, sota la inspiració i la localització inicial d'en Jordi Bilbeny, que reflecteixen els emblemes catalans i els lleonesos a tota Amèrica als segles XVI i XVII (i emblemes otomans), mentre que en prou feines apareix l'emblema de Castella. Aquí els pots consultar, i analitzar: Els mapes de la presència catalana i otomana a l'Amèrica dels segles XVI i XVII (clicar).

Potser té a veure amb la veritable identitat d'en Cristòfor Colom, que diversos historiadors fan català, o el situen a Barcelona, fins i tot hi ha qui el fa jueu o jueu convers, ... essent una tesi que la historiografia espanyola menysté i es nega a prendre's seriosament.

Potser té a veure amb el relat tant abusat per tots els historiadors (que no deixen de picar l'ullet a la historiografia oficialista), que diu: “Catalunya va entrar en decadència abans de la descoberta d'Amèrica i no ressorgí fins al segle XIX, i no té res a veure ni amb la descoberta d'Amèrica ni amb la seva colonització abans del segle XVIII”.

Potser cal pensar una mica, sense por, i obrir aquest debat de forma clara, denunciant una manipulació deliberada oculta a l'opinió pública que l'estament historiogràfic és incapaç de plantejar. I presentar una hipòtesi raonable. Com ara que aquesta manipulació respon a raons de zel simbòlic, per ocultar una veritat incòmode que té a veure amb l'arrel de la colonització, que també té a veure amb la imposició d'un nou poder que vol justificar una autoritat amagant una part rellevant de la realitat que considera que cal sacrificar.

P.D.: Per fer front a aquesta denúncia cal, però, fer-ho preveient les reaccions que genera. Si no es vol caure en una discussió estèril cal deixar de costat la idea de discutir amb qui no vol entrar-hi, que és la gran majoria de la població, i dirigir-se a la raó de la pregunta, i a la recerca, per no perdre-les de vista. Quina és la raó? La construcció simbòlica del poder dominant. Aquest és el tema de fons, i el fons del problema. Gairebé no existeix espai receptiu disposat a entrar-hi, sobretot al camp dels historiadors. De fet, no existeix un camp de recerca que ho abordi de forma clara i gaudeixi de reconeixement. És una via incerta. Però de no plantejar-se així s'entendrà com una idea que vol cridar l'atenció, una fantasia fins i tot envoltada de menyspreu a allò que es vol qüestionar. No es pot desautoritzar així com així la història oficial, i posar-la en dubte, sense rebre un rebuig espontani, fins i tot plantejant-ho com un tema d'interès, que analitza el comportament del poder quan es sent amenaçat, o quan aspira a imposar-se. Tan és que la hipòtesi es presenti amb un fonament, en un terreny hipotètic, convidant a la reflexió. Hi ha moltes raons per a desautoritzar plantejaments d'aquest estil, tot i fer-se (o si més no concebre's) de forma prudent, constructiva, argumentada i racional. Fins i tot hi ha qui gaudeix burlant-se'n, per ignorància i menyspreu, empès per la sensació de superioritat que li confereix estar del costat més robust, amb elements xenòfobs inclosos. Perquè, en especial en aquest cas -deixem-ho ben clar i català- burlar-se de la història dels catalans té auditori a Espanya, i entre els catalans que han adoptat el discurs oficial. Aquest auditori, de fet, per raons òbvies, està a la major part de les institucions, també a les catalanes. Per aquesta raó, l'estament historiogràfic oficial, que, tot sigui dit, ha decidit negar (o renunciar a participar de) les aspiracions i el prestigi dels catalans quan aquests factors reclamen el seu espai, és incapaç de plantejar-se escoltar de què es tracta, i de donar-hi un mínim de credibilitat. I això ho condiciona tot, també l'espai científic en general, i de forma clara l'estament polític, que condiciona l'espai institucional. En aquest context, difícilment es pot deixar espai lliure per a la recerca crítica. Per aquesta poderosa raó, poc o gens estudiada però no per això irreal, els autors citats en les recerques de l'escola cartogràfica catalana i de les drassanes de Barcelona, així com tot el col·lectiu investigador o expert en història interpel·lat, és la veu del relat oficial. Precisament d'allò que aquí es posa en qüestió. De forma especial, es deixen els grans treballs de recerca històrica amb fons públics en mans d'insignes investigadors i experts en la matèria dels què s'espera que actuaran amb lleialtat a allò que els honora. Tot aquest espai, principal, precisament pel seu propi prestigi, és capaç de treballar de forma activa per, precisament, no canviar res que els deixi al descobert, o els posi en dubte. Tot ell, com a consciència col·lectiva, es comporta com un grup cohesionat, que veu tota recerca incisiva com una aposta arriscada, que és capaç de generar molts més maldecaps que beneficis. De la mateixa manera, molt poques persones se n'adonen de com funciona aquest comportament, i encara menys del què representa. Així, el rebuig que ocasiona és proporcional a la magnitud de l'abast de la manipulació que es denuncia, i de la gravetat del que implica. Però, tot i aquest cúmul de dificultats, i reaccions no desitjades, diguem que “lògiques”,

a l'hora que lamentables, no deixa de ser il·lustratiu, i es mereix especial atenció. Esdevé un aparador imprevist del comportament de les masses (i les elits) que han adoptat una determinada identitat, que els ha vingut donada, i del comportament institucional que els hi dona autoritat. I això cal tenir-ho ben present. Però compte, no significa que es tracti de contemplar l'oposició a aquest plantejament, fent-ne un espectacle. En absolut. És un espectacle (i part del teatre de la vida), cert, impossible d'obviar, però per damunt de tot és un maldecap per una recerca que certes persones creiem vàlida, i rellevant. Una recerca que, a diferència d'altres, tolerades, que no afecten als paradigmes populars, i institucionalitzats, ha de conviure amb una ofuscació inesperada, pretensiosa i hostil, que ha de saber gestionar per ser escoltada: la fòbia a qui pensa diferent, o així és vist, i per això és desautoritzat.

Andreu Marfull

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

<https://andreumarfull.com/2024/02/10/una-denuncia-a-l'estament-historiografic-espanyol-i-als-poders-que-el-legitimen/>